

ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ОКРЕМИХ ФАКТОРІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ КРЕДИТНИХ СПІЛОК

УДК 336.732:005.521

Дзюба А.В., Мовчан А. С.,
студентки 4 курсу, 4 групи
фінансового факультету
ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті визначено основні тенденції розвитку кредитних спілок на ринку фінансових послуг. Проведено факторний аналіз та оцінювання ефективності діяльності кредитних спілок. Наведено перелік пріоритетних заходів по удосконаленню механізму розвитку кредитних спілок, реалізація яких сприятиме підвищенню їх фінансової стійкості та ліквідності.

Ключові слова: кредитні спілки, фінансова стійкість, факторний аналіз, факторне навантаження, дисперсія.

Анотация. В статье определены основные тенденции развития кредитных союзов на рынке финансовых услуг. Проведен факторный анализ и оценивание эффективности деятельности кредитных союзов. Приведен перечень приоритетных мероприятий по совершенствованию механизма развития кредитных союзов, реализация которых будет способствовать повышению их финансовой устойчивости и ликвидности.

Ключевые слова: кредитные союзы, финансовая стойкость, факторный анализ, факторная нагрузка, дисперсия.

Abstract. The article defines the main tendencies of the development of credit unions in the financial services market. A factor analysis was carried out and an assessment of the effectiveness of the activities of credit unions was provided. The list of priority measures aimed at improving the mechanism of the development of credit unions, the implementation of which will increase their financial stability and liquidity.

Key words: credit unions, financial stability, factor analysis, factor load, variance.

У теперішній час все більш зростає роль кредитних спілок (КС) на ринку фінансових послуг, проте суспільство, як і раніше, залишається недостатньо проінформованим щодо діяльності кредитних спілок.

Оскільки у останні роки основні показники діяльності кредитних спілок мали негативні тенденції розвитку, що є наслідком кризових явищ у банківському секторі України, була присутня тривала негативна динаміка протягом 2014-2017 рр. кількості кредитних спілок, їх членства, загальних активів, депозитного та кредитного портфелів при відносній стабільності обсягу капіталу [1].

Дослідженням питань функціонування, розвитку та стійкості кредитних спілок, а також пошуку ефективних методів та механізмів її забезпечення розглянуті такими вченими, як: А. Оленчик [2], Г. М. Терещенко [3], В.В. Гончаренко, О.Л. Климко, А.А. Пожар [4] та ін.

Реформування системи економічних відносин та соціальні перетворення в Україні надають особливої уваги розв'язанню проблеми функціонування кредитних спілок. Для країн із нестійкою економікою, до яких належить і Україна, характерні, крім ринкових ризиків, багато специфічних ризиків: нестабільність, недосконалість законодавства, значна частка тіньового сектора економіки, політичні ризики, тощо [5]. Саме тому актуальним питанням залишається виявлення факторів, які впливають на діяльність кредитних спілок, а також оцінювання їх впливу.

Багато факторів впливають на оцінювання ефективності діяльності кредитних спілок. Для дослідження з численних показників ефективності їх діяльності обрані коефіцієнти, що характеризують рентабельність, фінансову стійкість і ліквідність діяльності кредитних спілок.

З використанням факторного аналізу визначено вплив окремих факторів на діяльність кредитних спілок, метою проведення якого є виявлення основних факторів, що визначають динаміку ефективності діяльності обраних кредитних спілок [6].

До складу фактору входять показники, які взаємопов'язані між собою. У результаті факторного аналізу утворюються такі комплексні чинники, які найбільш повно пояснюють зв'язок між розглянутими показниками.

Для здійснення факторного аналізу сформовано систему вихідних показників, порядок розрахунку яких наведено у табл. 1. Для оцінювання ефективності різних аспектів діяльності кредитних спілок, автори запропонували використання наступних загальних показників.

Таблиця 1

Вихідні дані для оцінювання ефективності діяльності кредитних спілок

Показник	Формула розрахунку	Характеристика показника	Умове позначення
Коефіцієнт автономії	$K_{ав} = \frac{p.1495(1)}{p.1900(1)}$	характеризує частку власних коштів у загальній сумі коштів, авансованих у діяльність кредитних спілок. Чим вище значення цього коефіцієнта, тим більш фінансово стійким, стабільним і більш незалежним є кредитна спілка від зовнішніх ресурсів	X1
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$K_{аблік} = \frac{p.1495(1) - 1095(1)}{p.1495(1)}$	показує, яка частина власного капіталу перебуває в обігу, тобто в тій формі, яка дає змогу вільно маневрувати цими коштами. Чим більша частка власних коштів в обороті, тим більш позитивно можна охарактеризувати фінансовий стан кредитної спілки	X2
Коефіцієнт рентабельності майна	$K_{рм} = \frac{p.2350(2355)(2)*2}{p.(1300п+1300к)(1)}$	відображає ефективність використання інвестованих у діяльність коштів	X3
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	$K_{ренвлк} = \frac{p.2350(2355)(2)*2}{p.(1495к+[1520п+1525п]+630п+1495к+[1520к+1525к]+630к)(1)}$	безпосередньо характеризує ефективність використання кожної вкладеної власниками кредитних спілок грошової одиниці	X4
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{аблік} = \frac{p.1165+1160(1)}{p.1695(1)}$	дають уявлення про те, наскільки поточні зобов'язання підприємства покриваються за рахунок його оборотних активів	X5
Коефіцієнт загальної ліквідності	$K_{заєлік} = \frac{p.1195(1)}{p.1695(1)}$		X6
Коефіцієнт фінансової залежності	$K_{фінзав} = \frac{p.1900(1)}{p.1495(1)}$	вказує на здатність кредитної спілки проводити прогнозовану діяльність в довгостроковій перспективі	X7

У роботі виконання факторного аналізу здійснено із використанням програмного забезпечення STATISTICA. Для проведення факторного аналізу використана фінансова звітність (інформація з балансу та звіту про фінансові результати) за 2014-2016 роки 16 кредитних спілок.

Слід відзначити, що для забезпечення достовірності факторного аналізу кількість спостережень за кожним показником удвічі перевищує кількість показників. У роботі ця вимога дотримується, оскільки кожен із 7 показників характеризується 112 спостереженнями [7].

Коефіцієнт кореляції є ступенем зв'язку фактору з вихідними показниками, при цьому він є факторним навантаженням або ваговим коефіцієнтом. До фактору включають показники, які мають найбільш значущі коефіцієнти кореляції з фактором [8].

Уважається, що показник увійшов до фактора і має відповідну вагу, якщо відповідне навантаження є більшим за значення 0,70. Це означає, що утворені фактори фактично пояснюють 70% мінливості досліджуваного процесу або явища.

Визначено, що на досліджених 16 кредитних спілок впливають 3 фактори. А саме:

- Фактор I – x_1, x_6 ;
- Фактор II – x_4, x_7 ;
- Фактор III – x_3, x_5 .

Утворені фактори пояснюють 61,39% дисперсії всіх показників, що наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Структура факторів ефективності діяльності кредитних спілок

Показник		Фактор		
Найменування	Позначення	Фактор I	Фактор II	Фактор III
Коефіцієнт автономії	x_1	0,816	0,352	0,059
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	x_2	0,581	-0,359	-0,158
Коефіцієнт рентабельності майна	x_3	0,315	0,097	0,935
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	x_4	0,389	-0,767	0,266
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	x_5	0,610	0,486	-0,139
Коефіцієнт загальної ліквідності	x_6	0,793	0,419	-0,745
Коефіцієнт фінансової залежності	x_7	-0,639	0,781	0,239

Як видно з табл. 2, до фактору I з відповідними навантаженнями 0,816 та 0,793 увійшли показники, що характеризують фінансову стійкість кредитних спілок та ступінь покриття поточних зобов'язань за рахунок оборотних активів. Додатне значення факторного навантаження коефіцієнта автономії та коефіцієнта загальної ліквідності свідчить про те, що досліджувані об'єкти є фінансово стійкими, що в свою чергу дає змогу їм розраховуватися за поточними зобов'язаннями. Кількісне зростання цих показників має стимулюючий вплив на динаміку досліджуваного явища. Отже, фактор I пропонуємо розглянути як фактор фінансової стійкості діяльності кредитної спілки.

До складу фактору II були включені показники рентабельності власного капіталу з вагомим навантаженням -0,767 і фінансової залежності, з навантаженням 0,781. Від'ємне факторне навантаження коефіцієнта рентабельності власного капіталу та додатне факторне навантаження коефіцієнта фінансової залежності підтверджує твердження про самофінансування кредитних спілок та залежність від внесків членів кредитних спілок, при цьому також свідчить про високу ефективність використання власного капіталу.

До фактору III увійшли показники рентабельності майна (0,935) та абсолютної ліквідності (-0,745), що характеризує ступінь достатності у кредитної спілки власних ресурсів для погашення поточних зобов'язань у короткостроковій перспективі, тож цей фактор має назву фактор ліквідності, а також те, що члени кредитної спілки отримують високий прибуток з кожної гривні, вкладеної в його активи.

Найбільший вплив на рівень ефективності діяльності кредитних спілок має фактор II з дисперсією 23,08 %. Загальна дисперсія фактору I та фактору III становить відповідно 21,29% та 17,02%.

Саме тому, можна зробити висновок, що на прикладі розглянутих 16 кредитних спілок стає помітною проблема, пов'язана з фінансовою стійкістю та ліквідністю, яка повинна бути вирішена вирішення в найближчий час.

Для підвищення фінансової стійкості КС необхідно обов'язкове страхування (кредитні спілки не формують статутний фонд, тому страхування передбачає платоспроможність фінансової установи).

Забезпечення фінансової стійкості здійснюється за допомогою належного контролю діяльності. Відтак, удосконалення організації

зовнішнього та внутрішнього контролю та його методичного забезпечення з урахуванням запитів управління, членів спілки, державних регуляторних органів, а також суспільства є актуальним як щодо окремої кредитної спілки, так і системи кредитної кооперації в Україні.

Вважаємо доцільним оприлюднення Нацкомфінпослуг нормативів щодо показників платоспроможності, ліквідності, фінансової стійкості, достатності капіталів, прибутковості, а також надання висновків щодо діяльності та фінансового стану кредитних спілок. Оскільки не кожен дійсний чи потенційний член кредитної спілки може провести якісний аналіз цих економічних показників.

Проблеми кредитних спілок з ліквідністю також потребують вирішення, оскільки відповідно до чинного законодавства України держава не несе відповідальності за зобов'язаннями кредитних спілок. При цьому КС не мають власної системи підтримки ліквідності, а також відсутній дієвий механізм для рефінансування кредитних спілок. Практика взаємокредитування кредитними спілками в Україні не є достатньо ефективною для вирішення проблем з ліквідністю під час фінансової кризи в зв'язку з невеликими обсягами фінансових ресурсів, що знаходяться в межах системи кредитної кооперації. Доступ до стабілізаційних кредитів в рамках участі кредитних спілок в програмах фінансових фондів національних асоціацій також має певні труднощі пов'язані з нерівномірним географічним представленням таких асоціацій в усіх областях України, що може негативно позначитися на ефективності господарських взаємовідносин.

Об'єднання кредитних спілок на регіональному (обласному) та загальнодержавному рівнях, а також створення на їх основі стабілізаційних фондів може значно спростити доступ спілок до фінансової допомоги та сприяти ефективному управлінню їх ліквідності”

В сучасних українських реаліях держава має підтримати кредитні спілки шляхом рефінансування. Покращення платоспроможності та відновлення ліквідності кредитних спілок може здійснюватися через об'єднані кредитні спілки при участі держави, що матиме позитивні результати для розвитку ринку кредитних спілок та національної кредитної системи. А також сприятиме підвищенню довіри до системи кредитної кооперації в Україні.

Шляхом використання факторного аналізу визначено вплив окремих факторів на діяльність кредитних спілок та проведено оцінювання ефективності їх діяльності. Таким чином, можна зробити висновок, що застосування в аналізі діяльності кредитних спілок економіко-математичних моделей є сучасним вирішенням проблеми із підвищення стійкості та рівноваги кредитних спілок.

Література

1. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nfp.gov.ua/>
2. Кредитні спілки в Україні: основні засади діяльності [Текст] : навчальний посібник : в 2 книгах / за ред. А. Я. Оленчика. – К. – Книга перша. – 652 с., Книга друга. – 664 с.
3. Терещенко Г. М. Перспективи розвитку кредитних спілок / Г.М. Терещенко // Фінанси України. - 2009. - №5. - С. 87-94.
4. Гончаренко В.В., Климко О.Л., Пожар А.А. Вплив світової економічної кризи на діяльність кредитних спілок України / В.В. Гончаренко, О.Л. Климко, А.А. Пожар // Вісник Хмельницького національного університету. - Хмельницький, 2010. - №4. - Т. 4 (165). - С. 141-144.
5. Андрійченко Ж. О. Визначення напрямів інституційних змін для забезпечення ефективного функціонування ризик-орієнтованого підходу у сфері фінансового моніторингу / Ж.О. Андрійченко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Вип. 17. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/124.pdf>
6. Воротинцев М. М. Оцінка ризику кредитування діяльності фінансових установ [Текст] : монографія / М.М. Воротинцев. – Харків: ХНЕУ, 2017. – 378 с.
7. Остапенко В. М. Визначення факторів впливу на процес управління дебіторською заборгованістю підприємства / В. М. Остапенко // Фінансовий простір. – 2017. – № 1. – С. 91-95.

8. Стоянов Г. С. Методичні засади удосконалення механізму розвитку кредитних спілок / Г. С. Стоянов // Ефективна економіка. – 2014. – № 11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2655>

Автори

А. В. Дзюба
А. С. Мовчан

Науковий керівник, к.е.н., викладач
кафедри управління
фінансовими послугами

В.М. Остапенко

Завідуючий кафедрою управління
фінансовими послугами,
д.е.н., проф.

Н.М. Внукова